

Lidskost navzdory katům a trýzni

Mnohdy život přináší tak těžký úděl, takovou bolest a vnitřní rozervanost, že se ani modlit nemůžeme, snad jen úpět, vnitřně rvát k Bohu. Člověk má někdy touhu své trápení na někoho shodit, někomu to vrátit, nebo rezignovat. A rezignace napomáhá katům, rezignace nahrává zlu. Vynořují se otázky: Proč usilovat o lidskost, o slušné ohleduplné jednání, když se nevyplácí? K čemu ochota k obětavosti, když nepřináší žádný užitek? Výchozí text Gn 4,7 nás může motivovat k laskavému jednání navzdory vnitřní vyprahlosti.

Text **1 Moj 4,7¹** lze přeložit též následovně:

„Kdykoli nezpůsobuješ dobrým jednáním dobře (j-t-b) k povznesení výše (nepolepšíš-li se), jestliže nezpůsobuješ dobrým jednáním dobře, ve dveřích hřích (ChaTaT, šlápnutí vedle, omyl) má sezení (hoví si) a k tobě dychtění (TšuQat) jeho, ty získáváš vládu (m-š-l, připodobňuješ se) v něm.“

Jde o Hospodinovu přímou řeč. Apeluje na člověka v Kainově situaci. Hospodin nabádá k prokazování dobra. Co je podstatou Kainovy situace? Stojí před volbou. Ublížit, nebo přijmout úzkost, bolest. Je zraněný. Bůh odmítl jeho dary. Proč? Kain má přece nárok na vysvětlení, na útěchu. Hospodin místo toho přichází se zraňující řečí: Hřích máš ve dveřích, měl bys jej dostat pod kontrolu, ovládnout jej. Kolik Kainů a Ábelů běhá po světě. Kolik jich sedí v našem sboru? Kolikrát za život budeme stát před volbou: rozdávat rány, šířit násilí, hrubost, nebo přijmout křivdu, být obětí? Co tedy znamená jednat dobře?

Ten, kdo jedná dobře, je Hospodin - nikoli člověk. Poté, kdy je Ježíš osloven bohatým mládencem, odpovídá: „Žádný není dobrý, než jediný, totiž Bůh.“ (L 18,19) Pokud se v Bibli dobré jednání spojuje s člověkem, pak v souvislosti s kněžskou službou při obětování za hřích. Jako dobré činy jsou často hodnoceny správná rozhodnutí Izraelců ve vztahu k Hospodinovi. Rozhodnutí se pro věrnost Bohu je šířením dobra. Laskavé jednání nevychází z nás samých, ale přichází shůry. Nejednat mile znamená přestat se Pánu Bohu vystavovat, opustit Ho, „vyfláknout se“ na Něho. Totiž vždy, když máme s Hospodinem co do činění, Hospodin v nás vyvolává reakci.

Proč potřebuji Boha? Proč si nedokážu vystačit sám? Neboť je tady hřích. O jakém hříchu je tu řeč? Co si pod tím slovem máme představit? Ve SZ zákoně se vyskytují čtyři výrazy pro hřích: omyl (šlápnutí vedle, minutí se cíle), vzpoura, zvrácenost a bezbožnost. Slovo hřích v Gn 4,7 konkrétněji znamená šlápnutí vedle, omyl, což by mohlo vysvětlovat onu Hospodinovu „shovívavost“ ohledně bratrovraždy. Nebere-li Kain Hospodina vážně, není-li jeho jednání směřováno Bohem, podlehe zlu, neboť hřích je přítomen na strategickém místě jeho intimního života. Místa odkud z intimního života vychází (do života veřejného) a kam se také vrací - „ve veřejích“ domu, „v zárubních“. Dokonce si zde „hoví“. Hřích je mu

¹ Rozbor:

CHaTaT - „hřích“, „šlápnutí vedle“, „omyl“, výskyty (gramatické hledisko - subjekt - jedná ten hřích): Gn 4,7. Hřích Sodomy a Gomory (Gn 18,20). Termínu bývá užito v souvislosti neúmyslného hříchu Lv 4,14.23.28.

j-t-b (t-v-b) - Hi: „dobře jednat“, „polepšit se“, výskyty: Jedná Hospodin (Gn 32,10.13; Ex 1,20; Dt 8,16; 28,63; 30,5), kněz obětuje (Ex 30,7; Lv 5,6; Dt 9,21), pátrání po hříchu (Dt 13,15; 17,4; 19,18), odpověď lidu (Dt 5,28; 18,17).

TšuQat - „dychtění“, výskyty: Dychtí žena po muži (Gn 3,16), hřích po člověku (Gn 4,7) a muž po ženě (Pp 7,11). Jde o touhu intimní, vášnivou.

m-š-l - Q: „vládnout“, „činit podobným“, výskyty: Světlo vládne nad tmou (Gn 1,18), muž panuje nad ženou (Gn 3,16), hřích vládne nad člověkem (nebo člověk nad hříchem?), (Gn 4,7), Josef vládne nad bratry (Gn 37,8) aj. Panování jako Hospodinova péče (Iz 40,10.11).

stále přítomen. Přímo se Kaina zmocňuje. Jinými slovy: Kain si nevolí vraždu, ale vražda se zmocňuje Kaina. Ve starozákonním chápání, „opustit veřeje domu“ znamená „být ohrožitelným“, být bez ochrany, „být zlu vydán napospas“. Je-li bratrovražda „hřích - omyl“, co vše je způsobeno hříchem vzpoury, zvrácenosti, bezbožnosti?

Co si dále představit pod pojmem „dychtění“? V Gn 3,16 dychtí žena po muži. Naopak v Pp 7,11 dychtí muž po ženě. Dychtění partnerů je vzájemné, oboustranné. Stejná touha však také může být projevena k hříchu, ke zlu, ke špatnosti. Je zde možnost volby. Buď dychtit po krásnu, čistotě..., nebo po zlu (hříchu). V naší moci je pouze ono přikývnutí, snaha o nasměrování. Co následuje poté, je proces mimo náš vliv. Pokud volíme zlo, pak se nás plně zmocňuje. Člověk se stává obětí a hřích lovcem. Jsme štvanou zvěří, která nemá šanci uniknout. Před zlem neutečeme, vždy nás dohoní. Zlo nezdoláme, je silnější.

Bajka o beránkovi: „Bůh stvořil nádherný svět. Ovšem za Bohem přichází lev s výčitkou: ‚Bože, ty jsi stvořil silného slona. On mě svým chobotem přetáhne a já nemám, jak bych se bránil. To není fér.‘ ‚Co pro tebe mohu udělat, zeptal se Bůh. ‚Dej mi zuby a drápy, odpověděl lev. A tak Bůh dal lvovi zuby a drápy. Postupně za Bohem přichází další šelmy a také chtějí zuby a drápy. Přišla i antilopa: ‚Bože, dal jsi šelmám zuby a drápy, jak se jim mohu bránit?‘ ‚I ty chceš zuby a drápy?‘, zeptal se Bůh antilopy. ‚Ne, stačí mi rychlé nohy, abych mohla utéct.‘ Tak dostala antilopa rychlé nohy. Poslední přichází beránek. ‚Bože, dej mi něco, čím bych všechno to zlo překonal.‘ Bůh se zeptal: ‚Také chceš zuby a drápy?‘ ‚Ne Bože, vždyť víš, že se zlem se nedá rvát, vždy nás přemůže, je silnější.‘ ‚Tak chceš rychlé nohy?‘ ‚Ne, vždyť víš, že před zlem nelze utéct, vždy nás dožene. Ty jsi Bůh, tedy víš, čím lze zlo porazit.‘ A Bůh dal beránkovi tři vlastnosti: ochotu trpět, sílu odpouštět a ochotu obětovat se.

Pozoruhodná je souvislost s **Gn 3,16**: „*K ženě říká: rozmnožením rozmnožím (rozmnožuji) trápení, námahu tvou a těhotenství tvé, v trápení (v námaze, v ukřivdění, v ublížení) porodíš syny a k muži svému dychtění (TŠuQaT) tvé a on vládne (m-š-l) v tobě.*“ To, co je řečeno o hříchu, o špatnosti v Gn 7,4, platí také ve vztahu k milovanému člověku. Vstupováním do vztahů s druhými se stáváme zranitelní. Proč? Přijme-li hořkost, bolest, křivdu jako podnět k hrubému jednání, ubližování šíříme dál. Kain vyvraždil čtvrtinu lidstva. Kdokoli z nás může zabít své nejbližší: děti, partnery, rodiče, přátele. Můžeme jim přivodit smrt citovou, duševní, dokonce i duchovní. Nebo jinak, této smrti můžeme být vystaveni. Kdo je odpovědný? Bůh? Hospodin se Kaina zeptal: „*Kde je tvůj bratr? Odpověděl: Cožpak jsem strážcem svého bratra?*“ (Gn 4,9) To už měl Ábel „všechno za sebou“. Jsme odpovědní za druhé, ať chceme, nebo nechceme. To je další odpověď na otázku: K čemu potřebuji Boha? Abych neubližoval. Hospodin člověka vyzývá: Konej dobro navzdory tomu, že sám(a) trpíš nepřátelstvím, jinak to tady bude ještě horší. Role (úloha) „vlády“ do našich životů patří.

Ve SZ se vláda pojí s manipulací, se zotročováním. Proto realizujeme vládnutí pod aspektem napodobování Hospodina - **Iz 40,10.11**: „*Panovník Hospodin přichází s mocí, jeho paže se ujme vlády. Hle, svoji mzdu má s sebou, u sebe svůj výdělek. Jak pastýř pase své stádo, beránky svou paží shromažďuje, v náruči je nosí, březí ovečky šetrně vede.*“ Vládnout znamená pečovat, projevoval něhu, cit, křehkost. Jemné jednání z nás samých učiní lidštější bytosti. Ještě existují lidé vonící člověčinou, vyznačující se lidskostí.

Pokud přestáváme toužit po krásnu, zlo, „křivárna“, „podrazáctví“, špinavost se nás zmocňuje - je „jednající v nás“. Zlo vychází přímo z nás, dychtí po nás a vládne v nás - přímo o nás pečuje. Což je závažné obvinění. Děje se tak i ve vztazích k těm nejbližším. Ublížíme nejbližším právě tím, že se nevystavujeme Bohu. Nedáváme se Hospodinovi k dispozici. Pak nejsme schopni citu, touhy po jemnosti. Pozoruhodný je komentář Elieho Wiesela: „Kain a Ábel nebyli nepřáteli, *byli bratry*, ale cizinci....To je smutné zjištění, ale je ještě něco smutnějšího: zjistit, že jsem cizincem sám v sobě...Ten cizinec místo mě říká ano - ne, snaží

se žít můj život nebo smrt, žene mě do zmatků, úzkostí, vzbuzuje nenávist, odpor k sobě samému.“

Zmocní-li se nás hněv, pak se ti, s nimiž máme sdílet stejná tajemství, tytéž sny i vzpomínky, stávají cizinci. Kain se stal štvancem sebe samého. Byl odsouzen k životu ve vyhnanství. Ztratil domov, přišel o rodinu, té už hruběji ublížit nemohl. Takový je úděl těch, kteří nešíří dobro.

J. Dvořák